

ליקוטים נפלאים פרשת שלח

"והברון שבע שנים נבנתה לפני צען מצרים" (יג, כב)

אפשר שבנה חם את חברון לכנען בנו הקטן קודם שיבנה את צוען למצרים בנו הגדול? אלא שהיתה מבונה בכל טוב על אחד משבעה בצוען (רש"י בשם גמרא סוטה ל"ד). לפי זה אין פירוש המלה "שנים" כפשוטה, אלא מלשון "משנה" - כפילות, היינו: פי שבע יותר טוב מצוען. ברם, עדיין קשה: אפשר שבנה חם לבנו הקטן פי שבע יותר טוב מכפי שבנה לבנו הגדול? אלא בידוע שהעולם מתפתח ומשתכלל יותר ויותר עם התקדמות הזמן, ומוכן אפוא כי דווקא משום שבנה לבנו הקטן בזמן מאוחר יותר הייתה העיר טובה ויותר משוכללת.

"וילכו ויבאו" (יג, כו)

וברש"י הק' להקיש הליכתן לביאתן, מה ביאתם בעצה רעה אף הליכתן בעצה רעה, ויש להקשות, שלכאורה רש"י סותר את עצמו, דפירש לעיל, 'כולם אנשים' כל אנשים שבמקרא חשובים ואותו שעה כשרים היו, וא"כ איך פירש כאן אף הליכתן בעצה רעה, אלא יש לומר, שחז"ל אמרו מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, אבל מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, וכשהלכו עדיין היו כשרים למרות שהיה להם אז רק מחשבה לא טובה בשליחות הזה, אבל היות שהקב"ה לא מצרף מחשבה למעשה לכן נקראים כשרים, אולם אח"כ שהשלימו המעשה שלהם לרעה, אז מעניש ה' גם על המחשבה הלא טובה, ואז מקיש הליכתן לביאתן. (קרבן לדוד)

"וילכו ויבאו אל משה ואל אהרן ואל כל עדת בני ישראל וגו' ויספרו לו ויאמרו באנו אל הארץ... אפס כי עז העם... ויהס כלב את העם" (יג, כו-ל)

פתח הכתוב לספר כי באו המרגלים "אל משה ואהרן ואל כל עדת בני ישראל" ולבסוף "ויספרו לו" רק לאחד בלבד? ולא עוד אלא שלא פירש לנו הכתוב מי היה "לו" זה שלו סיפרו המרגלים לשון הרע שלהם. אלא זה דרכם כסל למו של מוציא דיבה, בעלי לשון הרע, שאינם מספרים מה שמספרים בקול רם ובפומבי, אלא מסודדים סוד לכל אחד ואחד באוזנו, כדי להגדיל את הרושם ולהאדיר פעולת הלשון הרע.

זה שאומר הכתוב "ויספרו לו" שלחשו כאילו מתוך זהירות שלא ישמעו אחרים, לכל אחד ואחד לתוך אוזנו את הסוד הגדול והנורא "אפס כי עז העם היושב בארץ". בסודי סודות ובמחתרת הפיצו דיבתם, אבל בגלוי "אל משה ואל אהרן ואל כל עדת בני ישראל" סיפרו כביכול בשבח הארץ.

"שלח לך אנשים" (יג, ב)

למה נסמכה פרשת המרגלים לפרשת מרים לפי שלקתה על עסקי דיבה שדברה באחיה ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר (רש"י)

צריך להבין, למה אמרו חז"ל ולא "לקחו" מוסר, מתאים יותר היה לכתוב ולא למדו?

הערה זו העיר הגה"צ רבי זאב (וועלוועל) איידלמן זצ"ל בהיותו על ערש דווי בביה"ח. ותירץ: מוסר לא מספיק ללמוד. יש אדם שיכול לשמוע דברי מוסר, לראות, להסכים ולהנהן בראשו ודי לו בזה. אולם, מטרת המוסר הינה לקחת ולקיים הלכה למעשה. התביעה על המרגלים הייתה כך, אדם שראה דבר שכה מלמד וממחיש, שהגדולה שבגדולות, מרים הנביאה, על תביעה דקה שבדקות לקתה, כי היה בזה משהו לשון הרע, לא מספיק לראות ולשים לב, אלא להתעורר ולקחת צידה לדרך הלכה למעשה.

והביא דברי המדרש בפרשה שדרשו על המרגלים את הפסוק במשלי "כחומץ לשינים כעשן לעינים כן העצל לשולחיו" ושאל: לא מצינו שהמרגלים היו עצלנים? אלא הביאור הוא דישנם שני מיני עצלות ישנה עצלות של כבדות הגוף ויש עצלות המחשבה ואצל המרגלים כאשר ראו את מעשה מרים ולא התבוננו לקחת למעשה, זה נבע מעצלות המחשבה. (אבני יחיאל עמ' יב)

"שלח לך אנשים" (יג, ב)

ברש"י - למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, וכו' ויש להבין, אם מעשה המרגלים היה ממש אחר מעשה מרים, אם כן מדוע שאל רש"י הק' למה נסמכה, הרי בדרך כלל התורה נכתבה לפי סדר המעשים, ואם תמצוי לומר שלא היה הסיפור של המרגלים לאחר מעשה מרים, א"כ איך עונה רש"י על השאלה הנ"ל שהיה למרגלים ללמוד ממרים שלקתה על שדברה במשה והם לא למדו מוסר ודברו על ארץ ישראל, הרי זה בכלל לא היה באותו זמן.

ויש ליישב, שבאמת זה כן היה באותה תקופה, רק אנו רואים בפרשת בהעלותך, שהתורה הקפידה לא לכתוב שתי עבירות גדולות אחד אחר השני, כמו שכתוב שהפסיק עם 'זיהי בנסוע הארון' בין פורענות לפורענות, ועל זה כתב רש"י, למה כאן לא הפסיק וכתב כן פורענות אחר פורענות, מרגלים לאחר מעשה מרים, וע"ז עונה, מפני שהיה להם ללמוד מוסר ממרים, שאסור לדבר לשון הרע, והם לא למדו.

(אמרי אמת)

לעי"נ הרה"צ

פנחס בן ר' בנימין ביינוש
רוזנבוים זצוק"ל - כ"ו בניסן

ליקוטים נפלאים פרשת שלח

וזהו: ויהושע בן נון וכלב בן יפונה, 'מן התרים את הארץ קרעו את בגדיהם', קרעו את הבגדים של אלו שתרו את הארץ... (שיח הפרשה)

"ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת לאמר סלח נא לעון העם הזה" (יד, יז-יט)

כאשר הרשעים מטיבים את דרכיהם ושבים בתשובה, מתקדש שמו של הקדוש ברוך הוא, שלאחר שמרדו בו, חזרו והיטיבו דרכיו, ונתרבה כוח הקדושה בעולם באמצעות ביעור כוח הרע. ולכן אמרו חכמינו 'במקום שבעלי תשובה עומדים, אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד' כי בעלי התשובה זוכים לקדש שמו יתברך בדרגה נעלה יותר.

ענין זה רמוז בפסוק בפרשתנו - 'ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת לאמר, סלח נא לעון העם הזה כגדל חסדך, ויאמר ה' סלחתי כדברך', שהרי אמרו חכמינו שכל מקום שנאמר 'ועתה' זה רמז למצוות התשובה, וביקש משה שה' יקבל את תשובתם של ישראל ויסלח לעוונם, שעל ידי כך יגדל כוחו ושמו יתברך. ולפי זה יתבאר מה שנאמר בהמשך 'ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ' שעל ידי התשובה יתקדש שמו ויתגדל כבודו של השם יתברך. (אור החיים)

"ועבדי כלב עקב הייתה רוח אחרת עמו" (יד, כד)

לכאורה היה צריך לומר 'רוח אחר', ומה היא 'רוח אחרת'? אלא כתוב בספר תב"נ שרוח אחרת הכוונה למרים הנביאה אשת כלב שהיא הרי כבר נענשה על עוון לשה"ר וכדאיתא ברש"י למה נסמכה פרשת המרגלים לפרשת מרים שהיה להם ללמוד לא לדבר לשה"ר, והיא הזהירה את בעלה 'כלב' שלא ילך ויכשל בעצתם לדברה סרה ולשה"ר על ארץ ישראל הק', ולכן ניצל.

"ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" (טו, לט)

הרה"ק רבי אהרן ראטה בעל "שומר אמונים" זיע"א אמר: כשאדם הולך ברחוב ומזדמנת לו הסתכלות אסורה, והוא מתגבר על יצרו ועוצם את עיניו מראות ברע, ואינו מסתכל, אותו זמן היא שעת רצון בשמים, וכל מה שהאדם ההוא יתפלל אז ויבקש מאת ה' יתברך, סגולה שתפילתו תתקבל ברצון.

"ולא תתורו... למען תזכרו... (טו, לט)

חסיד שהיה למדן התלונן אצל ה'קוצקער' שאינו זוכר את לימודו. אמר לו: סגולה נפלאה יש בתורה לזיכרון: "ולא תתורו... למען תזכרו..."

א גו ט ש

לא כן כשבא כלב להשיבם "ויהס כלב את העם", וכשהשתררה דממת השתיקה ויכלו כולם לשמוע דבריו, הכריז באומץ רוח ולב: "עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה". (על התורה)

"ויהס כלב את העם..." (יג, ל)

הגמ' במס' סוטה ל"ח אומרת שבתחילה ניסה יהושע להתווכח עם המרגלים אבל הם השתיקו אותו באומרם: וכי ראוי יהושע שאין לו בנים שידבר בפנינו!?

לכאורה, הטענה הזו שליהושע אין בנים צריכה להוות סיבה שהוא כן ידבר בפני העם אודות ארץ ישראל. למה? היות ואין לו בנים העתידים ליטול חלק ונחלה בארץ, אז אין לו כל נגיעה לענין ארץ ישראל וממילא כל דיבורו יהיה אובייקטיבי. א"כ מדוע השתיקו את יהושע?

מסביר הגר"ש אלישיב זצ"ל: הגמ' (יבמות ס"ד) אומרת שלומדים מאברהם אבינו שישבת ארץ ישראל יש בה זכות שגורמת להוליד בנים. זה מה שטען העם כלפי יהושע: הסיבה שהוא מבקש להיכנס לארץ ישראל זה כדי שזכות הישיבה בארץ תגרום לו להוליד ילדים. ואין לך נגיעה גדולה מזו. ולכן השתיקו את יהושע.

"עלה נעלה" (יג, ל)

"אפילו בשמים והוא אומר עשו סולמות ועלו שם, נצליח בכל דבריו" (רש"י).

מה רעיון הוא זה, לעשות סולמות ולעלות השמימה? ברם, בספר דברים (א, כ"ט) אמר הכתוב, שאמרו המרגלים על ארץ-ישראל: "ערים גדולות ובצורות בשמים" - ועל כך השיב להם כלב ואמר, שאפילו יצווה משה רבינו לעשות סולמות ולעלות על הערים הגדולות עד לב השמים, גם אז נצליח.

המרגלים טענו: "ארץ אוכלת יושביה" (פסוק ל"ב) - שאי אפשר לישב בה בארץ זו במקום אחד, אלא מן ההכרח להיות בה תמיד בבחינת עולה, שחייב אדם לעלות במדרגות הקדושות ואם לא כן הריהו נופל מטה. והרי עליה מתמדת כזו היא עבודה קשה לאין-שיעור ומי יעצור כוח להגיע לידי כך?

על כך השיב כלב: "עלה נעלה - נעשה סולמות" - הן לא בבת-אחת חייבים להעפיל השמימה, אלא קמעה-קמעה, מעלה אחרי מעלה, כדרך שעולים בסולם, נשתדל לעלות עד אשר נגיע אל מדרגת-הקדושה העליונה. (מעיינה של תורה בשם הגה"ק מאוסטרובצה)

"ויהושע בן נון וכלב בן יפונה מן התרים את הארץ קרעו את בגדיהם" (יד, ו)

פירשו חסידים בשם הרבי מקאצק, שבוודאי המרגלים הלכו עם מלבושים חשובים, כמנהג ראשי בני ישראל, אך כיון שחטאו ודברו בגנות ארץ ישראל אין הם ראויים לחלוקא דרבנן, על כן יהושע וכלב קרעו להם את הבגדים...